

Skrivelse om att tillsätta en granskning rörande stadens samarbete med pojkhemmet Eolshäll

Skrivelse från Jan Jönsson (L)

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Skrivelsen besvaras med hänvisning till vad som sägs i promemorian.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

I en skrivelse till kommunstyrelsen vill Jan Jönsson (L) att kommunstyrelsen ska utreda följande:

- Att kommunstyrelsen tillsätter en granskning rörande Stockholm stads stöd till och bristande tillsyn av pojkhemmet Eolshäll.
- Att kommunstyrelsen utreder hur staden kan ge upprättelse till de drabbade barnen, som idag är vuxna.

Stadsledningskontoret har tillsammans med socialförvaltningen och stadsarkivet undersökt frågan genom att bland annat gå genom tidigare utredningar som har gjorts i staden.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret anser att stadens tillsynsansvar är svårt att klarlägga utifrån att det inte går att tydligt definiera vad det var för typ av verksamhet som bedrevs inom Eolshäll. Stadsledningskontoret har tillsammans med socialförvaltningen och stadsarkivet undersökt frågan genom att bland annat gå genom tidigare utredningar som har gjorts i staden. Man landar i att det är svårt att definiera vad det var för typ av verksamhet som bedrevs inom Eolshäll samt att det är svårt att fastslå stadens tillsynsansvar.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Barn och ungdomar som omhändertas är sårbara och utsatta och det är samhällets ansvar att säkerställa att deras behov och rättigheter tillgodoses. Den vanvård och de övergrepp som skedde på barnhem och familjehemsplaceringar runtom i Sverige under 1900-talet var fruktansvärda och naturligtvis fullkomligt oacceptabla.

I somras skrev media om pojkhemmet Eolshäll och perioden från 1978 då Föreningen My drev verksamheter i Eolshäll. Staden, genom stadsledningskontoret, socialnämnden och stadsarkivet har undersökt frågan ytterligare utifrån stadens samarbete och ansvar. Stadsledningskontoret redogör i sitt tjänsteutlåtande för de utredningar och undersökningar som har gjorts genom åren.

Det man kan konstatera är att annan lagstiftning och bestämmelser som gällde tidigare. Det är svårt att klarlägga stadens tillsynsansvar eftersom det inte går att definiera tydligt vad det var för typ av verksamhet som bedrevs inom Eolshäll. Det fanns många olika typer av verksamheter. Bland annat hade man en 4H-klubb och marina- och motorcykelverksamhet.

De utredningar och undersökningar som har gjorts visar att det tyvärr inte är så enkelt att peka på en kommun, myndighet eller organisation och kräva ansvar. Frågan är mer komplicerad. Det var därför den statliga Vanvårdsutredningen gjordes. Det har visat sig svårt att avgöra om det är tillsyn på individnivå för den placerade kommunen eller på kommunnivå där verksamheten är förlagd som ska granskas. Ett annat syfte med utredningen var att säkerställa att personer som har upplevt en fasansfull tid inte ska tvingas berätta sin historia om och om igen i utredande syfte.

Jag anser att det är bra att Vanvårdsutredningen tillsattes år 2006 och många drabbade gavs möjlighet att komma till tals. Jag ser också att den efterföljande Upprättelseutredningen år 2011 var viktig av flera skäl. Det resulterade i en offentlig ursäkt till de drabbade och att utsatta har kunnat söka ekonomisk kompensation från staten. Därtill har åtgärder vidtagits för att förhindra upprepning i såväl Stockholm som i andra kommuner. Att utredningen begränsade perioden till åren 1920-1980 har gjort att många som har vanvårdats i fosterhem eller barnhem efter den perioden känner sig svikna av samhället ännu en gång.

Regeringen bör därför överväga att göra en ny vanvårdsutredning för att ge upprättelse till de personer som blev utsatta för övergrepp efter år 1980. Frågan om Eolshäll och andra familjehem och barnhem berör många fler kommuner. Den förra vanvårdsutredningen som gjordes visar att de här övergreppen finns över hela landet. Då kan också frågan om preskriberingstiden hanteras. Ett helhetsgrepp behöver tas skyndsamt. De som har utsatts för vanvård och övergrepp har rätt att få upprättelse av staten.

Stockholm den 12 juni 2024

Alexander Ojanne

Bilaga

Skrivelse om att tillsätta en granskning rörande stadens samarbete med
pojkhemmet Eolshäll, dnr KS 2024/204-1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att delvis avslå föredragande borgarråds förslag till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Liberalerna vill med enfaset bejaka meningen som borgarrådet själv skriver: "Ett
helhetsgrepp behöver tas skyndsamt. De som har utsatts för vanvård och övergrepp
har rätt att få upprättelse." Det är något vi i Liberalerna också starkt menar. Därför är
det förvånande att den rödgröna majoriteten har kommit fram till att inte ens utreda
frågan om att tillsätta en granskning kring stadens samarbete med pojkhemmet
Eolshäll.

Det kan möjligen vara svårt att klarlägga ansvarsförhållanden innan 1980. Det ska
dock noteras att verksamheten bedrevs ända in på 1990-talet. Liberalerna vill
påminna om att den nya socialtjänstlagen kom 1980, vilket föranledde att
kommunernas socialnämnder fick det samlade ansvaret för socialtjänsten och för alla
invånarens sociala situation. Enligt Röda Korsets utredning var Stockholms stad en av
bidragsgivarna till hemmet, vilket gör det synnerligen osannolikt att staden inte skulle
ha haft några barn där. Vi vet att den närliggande skolan där barnen på Eolshäll gick,
flera gånger tog kontakt med socialtjänsten i Stockholms stad angående barnens
dåliga mående, utan vare sig återkoppling eller åtgärd. Åtminstone som minimum får
staden sägas ha haft ett moraliskt tillsynsansvar innan 1980. Med den nya
socialtjänstlagen 1980 hamnade däremot ansvaret otvetydigt på Stockholm.

Enligt Röda Korset har de haft dialog med just Stockholms stad och bland annat
informerat om resultatet av sin granskning. Staden har dock inte gjort någon
utredning av ansvarsförhållandet, vilket är det Liberalerna har begärt i skrivelsen.
I stället väljer Socialdemokraterna att försöka stänga ärendet genom att beskriva det
som "komplex", utan att ha undersökt sakförhållandena. Att hänvisa till utredning
gjord i början av 80-talet håller inte, eftersom de allvarliga övergreppen blivit kända
först nu. Argumentet att staden inte vet något om vad staden har gjort och inte gjort
håller inte heller - det är just därför vi behöver en grundlig utredning. Det går inte att
blunda och hoppas på att någon annan instans kan staden bättre än våra egna
förvaltningar.

Barnrättsperspektivet lyser dessvärre med sin frånvaro. De som var barn då är vuxna nu eller redan avlidna. Liberalerna menar på att det måste klarläggas vad som har hänt, hur staden brast i sin tillsyn och hur en eventuell upprättelse kan se ut. Politikernas rädsla för ekonomisk kompensation får inte överskugga rätten dessa individer har. Upprättelse behöver inte nödvändigtvis ske i form av skadestånd, eftersom det kan vara preskriberat, utan kan handla om hur staden kan kompensera kostnader som har uppstått som en direkt eller indirekt konsekvens av vanvården som staden skulle kunna vara skyldiga till.. Det kan till exempel röra sig om någon form av kompensation för terapikostnader eller andra former av stöd, vilket en utredning hade kunnat föreslå. Nu vill majoriteten dock inte ens öppna ärendet, vilket är en besvikelse.

Det är direkt oetiskt att i samma andetag som Socialdemokraterna säger att ärendet är för komplext, försöka skjuta över allt ansvar på någon annan, i detta fall regeringen. Det är anstötande att försöka hålla frågan borta från sig själv genom politiskt spel istället för att ta sig an frågan om upprättelse för de som drabbades av övergreppen på Eolshäll.

Vi i Liberalerna står fast vid att en grundlig utredning måste göras för att klargöra stadens ansvar och för att ge de drabbade den upprättelse de förtjänar. Vi måste se till att de som utsatts för vanvård och övergrepp får rätt till upprättelse och att liknande övergrepp aldrig upprepas.

Kommunstyrelsen

Reservation av Christofer Fjellner, Annika Friberg, Jonas Nilsson (alla M), Jan Jönsson (L) och Kristin Jacobsson (C) som är likalydande med Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

På sidan 6 SLKs PM hänvisas i en fotnot till att staden tagit del av Röda Korsets egen utredning om Eolshäll. När Liberalerna begärde ut utredningen visade det sig att texten angående utredningen istället var hämtad från Röda Korsets hemsida. Det förefaller således som att staden inte överhuvudtaget tagit del av Röda korsets utredning, som enligt organisationen själv och uppgifter i Dagens Nyheter tydligt ska visa på att det var Stockholms stad som hade tillsynsansvar.

Ärendet

I en skrivelse till kommunstyrelsen framför Jan Jönsson (L) att Dagens Nyheter 2023 avslöjade att en fosterhemspappa (avliden 1992), som fått stöd för sin verksamhet från Svenska Röda Korset, Försvarmakten, och Stockholms stad, hade förgripit sig på tonårskillar i det gamla pojkhemmet Eolshäll i Hägersten i södra Stockholm. Dagens Nyheter avslöjade även att fosterhemspappan tidigare, under annat namn, dömts för otukt mot sex pojkar mellan 15 och 18 år redan 1952 och att domen inte upptäcktes av Röda korset när samarbetet inleddes.

Vidare skriver Jan Jönsson (L) att efter DN:s reportage våren 2023 beställde Röda korset en extern granskning av sin inblandning i Eolshäll. Rapporten konstaterade att Röda korset räddat verksamheten i utsatta lägen. Av artikelserien framgår att Stockholm stad inte granskat sin roll i Eolshäll eller velat svara på frågor från DN. Politiskt kan ingen idag ställas till svars för brister i ansvarstagande och tillsyn för dessa barn för över 30 år sedan, men staden som myndighet behöver likväl idag ta ansvar för att försöka gå till botten med vad som hände då, både för de drabbades skull och för att liknande övergrepp inte ska kunna ske igen.

Jan Jönsson vill att kommunstyrelsen mot bakgrund av ovanstående utreder följande åtgärder:

- Att kommunstyrelsen tillsätter en granskning rörande Stockholm stads stöd till och bristande tillsyn av pojkhemmet Eolshäll.
- Att kommunstyrelsen utreder hur staden kan ge upprättelse till de drabbade barnen, som idag är vuxna.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 maj 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att det är av yttersta vikt att staden har utvecklade rutiner för att förebygga och upptäcka missförhållanden, särskilt i verksamheter där barn och unga är involverade. Stadsledningskontoret har sedan tidigare tillsammans med socialförvaltningen och stadsarkivet undersökt pojkhemmet Eolshäll utifrån stadens samarbete och ansvar. Stadens tillsynsansvar är svårt att klarlägga utifrån att det inte går att definiera tydligt vad det var för typ av verksamhet som bedrevs inom Eolshäll. En skadeståndstalan mot staden gällande eventuella krav skulle numera vara preskriberade och därmed inte längre vara möjligt att göra gällande. Eolshäll var mellan åren 1918 och 1971 ett barnhem för pojkar som Stockholms stads barnavårdsnämnd drev. Under åren 1971 och 1972 bedrev dåvarande landstinget

verksamhet på Eolshäll. År 1978 flyttade fosterhemspappan föreningen My till Eolshäll.

Fosterhemspappan bildade under hösten 1967 föreningen s/s My som hade som uppgift att underhålla ungdomars sjöintresse, ge förståelse för vikten av samarbete och hänsynstagande samt att bjuda in personer med någon funktionsnedsättning att delta i verksamheten. I oktober 1973 bildades föreningen My med vilken staden förhandlade om hyreskontrakt och hyresbidrag, vilket hade till uppgift att stödja verksamheten. Under åren 1974-1978 var föreningens verksamhet förlagd vid Ekensbergs varv, och staden betalade då för hyreskostnaden.

Föreningen My skrev kontrakt med staden för lokalerna i Eolshälls år 1978. Efter flytten 1978 till Eolshäll utvecklades verksamheten till att även omfatta ridning, skateboardåkning, motorcykelverksamhet och sportdykning. Landets största 4H-klubb var också ansluten till Eolshäll och en försöksverksamhet med skoldaghem var under två år förlagd till Eolshäll. Den marina delen omfattade ett tiotal båtar, från lyxkryssare till optimistjollar, ungdomar från trakten upprustade båtarna under ledning av fosterhemspappan och fick sedan delta i dagsturer och månadslånga färder på Östersjön. I samband med den utredning som gjordes av socialförvaltningen 1979 framkom det att reglerna för föreningsbidrag inte var uppfyllt av föreningen My och utifrån den utredning som gjordes 1982 går det att anta att staden inte fortsatte att bevilja medel till föreningen. Det framgår av utredningen att Röda korset i ett ekonomiskt krisläge bidrog med resurser och intresseföreningen Röda korset My bildades 1979. Dess uppgift var att ansvara för myndighetskontakter och ekonomi. Genom olika insatser stöttade Röda Korset under tiden för samarbetet insatser som medförde att fosterhemspappans verksamhet kunde säkras och växa till att omfatta allt fler aktiviteter. Röda Korset stöttade också fosterhemspappans verksamhet genom att aktivt legitimera den bland givare, myndigheter och allmänheten.¹

När föreningen My flyttade in på Eolshäll år 1978, begärde socialdistrikt 13 att verksamheten skulle utredas och lämnade en skrivelse till sociala centralnämnden med förslag att förvaltningen skulle ges i uppdrag att kartlägga inriktningen på och omfattningen av föreningen Mys verksamhet vid Eolshäll.² Socialförvaltningen gjorde 1979 en utredning utifrån den dåvarande barnavårdslagens regler. Av utredningen framgår att fosterhemspappan vid sidan av föreningen bedrivit en social verksamhet i privat regi och har fyra ungdomar placerade i fosterhem hos sig. På eget initiativ bedrev fosterhemspappan vid sidan av föreningsverksamheten My ett så kallat resurshem för ungdomar som av olika skäl inte kan/vill bo i sina egna hem. Omdömena från de sociala nämnder som placerat ungdomar hos fosterhemspappan uppgavs vara positiva. De intervjuer som gjordes med de ungdomar som vistas hos fosterhemspappan visar att de trivs och uppenbarligen har det bra.

---

¹Utredning av koppling till Eolshälls pojkhem, Röda Korset (rodakorset.se)

²Tjänsteutlåtande 1979-02-22

Sociala avdelningens familjesektion och sociala servicecentralen utredde om fosterhemspappan bedrev fosterhemsverksamhet eller därmed sammanhängande social verksamhet som sociala centralnämnden hade skyldighet att utöva tillsyn över. För att fosterbarnförhållande skall anses föreligga krävs att barnet vårdas och fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna. Det är inte tillräckligt att barnet vårdas i den meningen att de får mat, husrum och sin dagliga tillsyn. Utredningen kom fram till att barnavårdslagens fosterhemsbestämmelser inte är tillämpliga på den sociala verksamhet som fosterhemspappan bedriver. Av utredningen framgår att en prövning av bestämmelserna om fosterhemsvård måste göras utifrån ungdomarnas ålder samt karaktär och inriktning på verksamheten. Sociala delegationen beslöt 1979-01-11 att de två underåriga barnen (under 16 år enligt den tidens regler) som då befann sig på Eolshäll anses vara fosterbarn och därmed skulle stå under familjevårdssektionens tillsyn, även om Eolshäll och fosterhemspappan inte ansågs vara ett fosterhem i egentlig mening.

Socialförvaltningen gjorde ytterligare en utredning av verksamheten på Eolshäll. Två besök gjordes på Eolshäll³ under tiden november 1981 till mars 1982. Vid första tillfället bodde fem pojkar på Eolshäll och vid det andra tillfället nio pojkar. Åldrarna varierade mellan 14 och 20 år. Pojkarna hade själva initierat boendet och socialnämnderna i hemkommunerna godkände och finansierade placeringarna i efterhand. I utredningen beskrivs att fosterhemspappan har bedrivit social verksamhet för ungdomar med sociala problem, vilka också varit boende på Eolshäll. Det beskrivs att dessa ungdomar i regel sökt sig spontant till Eolshäll och hade flyttat in med föräldrarnas samtycke. Det gällde oftast ungdomar som redan haft kontakt med socialnämnden i sin hemkommun.

Utredningen ställde frågan om verksamheten var att betrakta som vård i familjehem i enlighet med socialtjänstförordningens bestämmelser, som anger att som familjehem ska betraktas ett hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte är sådan att hemmet blir att anse som ett hem för vård eller boende. Ungdomarnas vistelsetid på Eolshäll varierade från några månader till ett par år och fosterhemspappan arbetade medvetet med upprätthållande av kontakt mellan ungdomarna och deras föräldrar. Utredningen kom fram till att Eolshäll inte var att betrakta som vård i familjehem utifrån bland annat att ungdomarnas vistelsetid inte kunde anses som stadigvarande och att föräldrarna inte ansågs ha överlåtit sitt ansvar för fostran helt. Utredningen ansåg att då boendet på Eolshäll förutsatte medverkan från både den unge och vårdnadshavaren så var vistelsen att betrakta som en inackordering enligt 6 § socialtjänstlagen.

Den svenska utredningen om vanvård i den sociala barnavården, den så kallade vanvårdsutredningen initierades efter att människor berättat i media om sina

---

³ Tjänsteutlåtande 1982-08-13

erfarenheter av övergrepp och misshandel från sin tid i barnhem eller fosterhem.⁴ I vanvårdsutredningen intervjuades 866 personer. Många vittnade om övergrepp och kränkningar. Upprättelseutredningen lades fram i februari 2011, och föreslog att de som under perioden 1920–1980 vanvårdades i fosterhem eller barnhem skulle ersättas med ett schablonbelopp om 250 000 kronor vardera. Skälet till vanvårdsutredningen/uppställelseutredningen var delvis för att det var svårt att utreda ansvar långt efteråt samt att det var svårt att veta om det var tillsyn på individnivå för den placerande kommun eller på verksamhetsnivå där verksamheten är belagd som skulle granskas. Stadsledningskontoret kan konstatera att samma förhållanden gäller för Eolshäll.

Stadsledningskontoret kan på ett generellt plan konstatera att oavsett om rättsliga förutsättningar funnits eller inte för en skadeståndstalan mot staden torde dessa krav numera vara preskriberade och därmed inte längre vara möjliga att göra gällande mot staden.

---

⁴ Vanvård i social barnavård (SOU 2011:66).